

Незамынімы кіраўнік

Міхаіл Рыгоравіч Ермалаў вярнуўся дадому з Оршы ў некалькі прыўзнятых, узбуджаным настроі.

— Быў я і ў аддзеле народнай асветы, быў і ў райкоме партыі, — раскаваў ён жонцы. — Ой жа, як ладзілі мяне за тое пісьмо на Хацьмянаў! Мне рашуча заявілі: «Вы — палітліны. Праверкай устаноўлена, што дырэктар Арахаўскай школы ні ў чым не вінаваты. Ваша скарга — сур'ёзны падзел». Аднам словам, пасля такога ўшчышчвання ледзь жыць вастаўся...

Міхаіл Рыгоравіч трохі памарчаў, каб крыху супакоіць сваё хваляванне, а пасля спытаў:

— Ну, і як ты думаеш, чым гэта ўсё скончылася?

— Вымовай? Або з завуча зляцеў?

Ермалаў пагардліва паглядзеў у бок жонкі:

— Як жа! А зрашты правільна. Так, больш я ўжо не буду прапавяць у гэтай школе. Значы, — У яго голасе пагулаўся геліевы іронія. — Значы, каб назначыць... Кім? Ды-роў-тарам Межаўскай сярэдняй школы! Лёна? Вядома, для прыкмы я спачатку амадуляўся, паспалячыся на хваробу. Але дае там! І слухаць не захачелі! — Засталося толькі скачыць: — Дзякую за давер, хутка ўсё ўпарадкаваць, што я — сярпаўдны газетар, добры кіраўнік школы.

І вось Міхаіл Рыгоравіч на новым месцы — у Межавах. Першае, што ён робіць, гэта выкаліць у свой кабінет школьнага вартуніка:

— Вы дрына выконваеце свае абавязкі, — сурова сказаў новы дырэктар. — Усё ў школе раскладзена. Завальваю вас з работы. Загад падпісаны ўжо.

Змяніць школьнага вартуніка, бадай што, і трэба было. Але чаму так спытаў дырэктар? Справа ў тым, што на гэтую пасаду ў яго ўжо была падбарана належная кандыдатура. Родны дзядзька жонкі — Самуэль, чым не вартунік! Праўда, яго дзядзька вынісваў адале. Але на што не пойдзець дзядзька карыстацца! Новому вартуніку быў адалены пакой у адным са школьных будынкаў. Затое цяпер дзядзька дырэктар супакоіўся: усё будзе на сваім месцы.

Але нічога з настаўнікаў не сумняваўся, што такое паспешлівае прызначэнне спавяла на пасаду вартуніка школы рабілася недарма. У гэтым усё ў калектыве хутка пераканаліся. Восенню вучні школы дапамагалі мясцоваму калгасу ў зборцы ўраджаю. За гэта школа атрымала звыш тоны бульбы. Як жа можна дырэктару адмовіцца ад калгаснага дара! Не змог гэтага зрабіць Міхаіл Рыгоравіч. Але вось аднойчы ў дырэктара спыталі, куды падзеіся бульба. Тады тэрмінова быў скліканы бальшэўскі камітэт.

— Таварышы, калгас перадаў школе мёрзлую бульбу, — раскаваў бальшэўскі Ермалаў. — Давялі ўстаноўлены адпаведны і стану.

Нічо не падаўшы прычыны дырэктару, Паверылі. І вызначылі паўну. Не пажна было аформіць прадаж «падмёрзлай» бульбы на тэры

вартуніка т. Самуэля і загадчыка гаспадарчай школы т. Катановіча.

Маючы ў іх асобе верных памочнікаў, Ермалаў вырашыў перавесці з Арахаўска ўласны дом. Шмат было турбот. Абарыкоўваючы гатае пытанне, Дзяржаўнага атамсбля пэрсоналіі яго пашукаць рабочую сілу.

— Навошта яна! — сказаў Катановіч. — А настаўнікі! Хто з іх адмовіцца дапамагчы! Нарэшце, і вучні ёсць...

— Светлы ў цябе розум, — сказаў дырэктар. — Правільна ты гаворыш. Наймаць людзей — гэта проста марнапрацтва. Трэба скарыстаць унутраныя рэзервы... А наокуп вучняў — дык гэта ж... палітліны!

І вось у школе пачалі аб'яўляцца «вядзельнікі». Дом рос не па днях, а па гадзінах.

Рос усё больш і дырэктарскі апыт. Вызначана яму нагрузка дзесяць гадзін у тыдзень. А ён бярэ 14. Але і гэтыя ўрокі ён не праводзіў. З-за бурнай «гаспадарчай» дзейнасці т. Ермалаў вельмі часта забываў, што ў школе існуе расклад заняткаў. Псіхалогія ў дзевятым класе? Гупства, экзаменаў на гэтым предмете няма. А ў чыстым журнале ў любові час можна напісаць усё, што трэба.

Вынаходлівы дырэктар хутка загадаў перадаць заняткі па працы загадчыку гаспадарчай т. Катановічу. Гэта выклікала абурэнне ў настаўнікаў. Са школы паступаць тры-вядзельныя сігналы. Але німа ім веры ў раённым аддзеле народнай асветы.

— На Хацьмянаў узадоўгі падліць Ермалаў, цяпер паклінічаюць на Ермалава. Гэта, відаць, закон, — супакойваў сабе загадчык райаона тав. Блакоч.

Час ішоў, скаргі паступалі. І вось, нарэшце, Аршанскі раённы аддзел народнай асветы заўважыў дырэктарам Межаўскай сярэдняй школы. Праўда, гэта здалося толькі пасля таго, як з абрана паступіў адпаведны циркуляр. У выніку правярыў а'явіліся два дакументы: пісьмо ў аблрана і загад № 86 ад 22 чэрвеня 1959 года.

У першым даволі падрабязна выкладзена ўсе махлярыскія штуркарствы Ермалава. У загадзе гаворыцца: «За з'яўляюцца службовымі становішчам, за смеянне пры падборы кадраў работнікаў школы дырэктар Межаўскай сярэдняй школы тав. Ермалава абавязаны вымовы».

Ці усё сказана ў гэтых дакументах? Давялі не ўсё. «Не заўважылі» работнікі райаона, што т. Ермалаў іранічна не менш палавіны ўсёх урокаў; не жадаюць у райаона верыць, што т. Ермалаў канчаткова скампраметаваў сабе як дырэктар перад настаўнікамі, вучнямі і ўсім насельніцтвам.

— Яго трэба падтрымаць, — гавораць кіраўнікі райаона. — Ермалаў на сваім месцы, ён многа зрабіў для школы.

Нам застаецца толькі выказаць сваё спачуванне з поваду вострай нястачы ў Аршанскім раёне кадраў кіраўнікоў школ. Але ці так гэта? Хіба пераважыла сярод настаўнікаў сумленнасць, крыху частыя работнікі, добрыя арганізатары?

Не, гэтаму паверыць нельга.

М. ПАХІЛКА.

Шчырыя песні

Шырока развіццё на нашай рэспубліцы песні гродзенскага самадзейнага кампазітара Аляксандра Канстанцінавіча Шыдлоўскага. Іх можна пачуць на берагах Дняпра, Прыпяці, Нарачы. Яны ўвайшлі ў рэпертуар Беларускай дзяржаўнай харавой капэлы, Дзяржаўнага ансамбля песні і танца БССР і іншых калектываў рэспублікі.

Аляксандр Шыдлоўскі нарадзіўся ў 1911 г. у вёсцы Мінкі Смаленскага раёна Маладзечанскай вобласці ў сям'і маладзечанскага сельскага жывёлагадоўцы. Хлопчыкам батрачы, пасвіў жывёлу. Адной падлі на лодку падліска, была магчымасць у цёплыя летнія месяцы жыць абы са сенакошу паслухаць задушэўныя і амаль забудзеныя працяглая і сумныя песні сялян.

А які прыгожы беларускі вясельны абрадавыя песні! Школьныя гады. Беларускія школы закрыты. Давялося вучыцца на польскай мове. Восенню зіму вучыцца, а на лета наймаўся да купцоў у пастухі-перагоншчыкі. Будучы школьнікам, Аляксандр даведаўся, што ў Вільні адкрылася беларуская гімназія. Вельмі хацелася вучыцца на роднай мове. Але дзе ўзяць грошай на вучобу, на праезд? Каб набыць білет да Вільні, быццам адвёў на рынак адзіную карову.

У тым горадзе ў Віленскай гімназіі талентавы педагог-музыкант Рыгор Раманавіч Шырма арганізаваў юнацкі хор, у дзейнасці якога прыняў удзел і Шыдлоўскі. З часам Аляксандр даведаўся, што ў гімназіі працуе падпольная камсамольская арганізацыя. Шыдлоўскі становіцца актыўным яе членам. Але праз год паліцыя выслядае яго з Вільні, як члена Камуністычнага саюза моладзі Заходняй Беларусі, а ўвосень 1929 г. за палітычную дзейнасць ён быў асуджаны Віленскім акруговым судом да пяці год турэмнага зняволення і 10 год пазбаўлення грамадзянскіх правоў.

У турме Шыдлоўскі быў прыняты ў рады Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі.

Але вось прайшлі гады зняволення, а за ім пацягнулі доўгія месцы беспрацоўя. З цяжкасцю ўдалося ўладкавацца на вяршаўскую вугальную фірму грузчыкам, а затым рабочым каменарскай каніальніцы.

Пасля 17 верасня 1939 г. у Беластоку Рыгор Раманавіч Шырма арганізаваў беларускі народны хор, у якім сабралася талентавая моладзь з самых розных месцаў. Паехаў да свайго старэйшага сям'яна-педагога і Шыдлоўскі.

У гэтым калектыве ён пазнаў вельмі шчырыя зямляніцкую і арганізуючую сілу песні.

У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны фантанавы чыгуначныя прылукі якіх сталі лозамі на калясах Беларускай дзяржаўнага хору, нездарова перакаваліся з канца ў канец уздоўж тысячы-кіламетравага фронту. У гэтым калектыве працаваў і Шыдлоўскі. Рэпетыцыі ў выпадкова адаленых напоруразурных памяшканнях, канцэрты, канцэрты, канцэрты на ўзарнай сарадамі і мініяці прыфрантовай паласе, у шпітальных перад раненымі братамі, у сцягах завадоў. У гэтыя цяжкія дні, выгледзеныя ў тэсе нягоды, Шыдлоўскі зацікавіў паступаючых студэнтаў факультэта Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Зараз Аляксандр Канстанцінавіч прыцуе выкладчыкам у Гродзенскай сярэдняй школе № 45. Кампазітарскай дзейнасцю А. Шыдлоўскі пачаў займацца паўнаўдольна пачынаючы, з 1953 г., калі ў Гродна была арганізавана секцыя самадзейнага кампазітараў. У той час у рабоце секцыі прымаў удзел кампазітар Юры Семанюк і спявак Міхаіл Шульцкі. Яны гарача падтрымалі першыя пачынанні Шыдлоўскага і дапамагалі яму.

Першай песняй, напісанай Аляксандрам Канстанцінавічам, была «Беларусь Савецкая», якая хутка стала вядомай.

Зараз ім напісана больш 30 песняў. Многія з іх выданыя мажым тыражом. Гэта — «Святочная беларуская», «Кі ж песні не спяваць», «Слава партыі», «Дарэга мая Беларусь» і інш.

Талант Шыдлоўскага найбольш поўна праявіўся ў стварэнні мажым песняў, пераважна лірычных, і ў гэтым яму вельмі дапамагла работа ў Беларускай дзяржаўнай капэле, дзе беражліва захоўваюцца лепшыя традыцыі народнай песеннай творчасці.

Шырока вядомы яго песні «Ой ты, Нёман родны», «Там, дзе ціха, ціха», якія ўсплёўваюць хараставо роднага краю, Сарэчанска, прагата, задушэўны лірэм уласцівы і песні Шыдлоўскага «Колькі ў тебе зорак».

Як і ў вясняна аўтара, у Шыдлоўскага ёсць, вядома, песні і менш удачныя. Але часта з'яўляюцца аўтарам тэкстаў да сваіх песняў, мастацкі сабавінасці якіх іншы раз пакідаюць жадаць лепшага.

Тым не менш, песні А. Шыдлоўскага падулююць шчырасцю, цёпласцю, напеўнасцю.

А. ШАНДАЛАУ.
На здымку: А. Шыдлоўскі за работай.

Жнівеньская дарога. Фотаздым А. Верамейчыка.

ЦЕРАЗ МОСТ...
В'етнамская народная песня
Кяханаму адала накілку,
Прышла дадому, кажа бацьку
— Пераходзіла праз мост—вечер
сэдзьмуў яе...
Кяханаму адала кацялошчык,
Прышла дадому, кажа бацьку
— Пераходзіла праз мост—вечер
сэдзьмуў яго...
Кяханаму адала прысцяну,
Прышла дадому, кажа бацьку
— Пераходзіла праз мост—вечер
сэдзьмуў з палыца...
Пераклад Ул. БОЙКА.

3 МІНУЛАГА

НЕЗВЫЧАЙНЫ ТАЛЕНТ

Вядома, што прыгоны лад душы народнага талента, і вельмі нямногім прыгоным сялянам удавалася атрымаць адукацыю, каб у далейшым служыць слабі разліме свайму народу. Усе мы памятаем трагічны дэс Галаса Шаўчэкі, які быццам бы ўвабраў усё сваё тыпове з жыцця і барышчы многімлінавага прыгонага сялянства. Але т. Шаўчэкі не выключэнне. Ва ўмовах прыгоны і ў Беларусі былі падобныя выпадкі. Аб адным з іх вярта расказаць.

У 30-х гадах XIX ст. у мястэчку Берастовічы (цяпер Вялікія Берастовічы Гродзенскай вобласці), які належаў графіні Касцялюкоўскай, прыехаў шатландскі дваранін Аляксандр Сент-Клер, які быў жанаты на адной з дочак графіні. Відаць, любоў да мастацтва і жыццёва з'яўдзіла ў яго польскай графіні і шатландца.

Сент-Клер вельмі хутка звярнуў увагу на аднаго з прыгоных сялян і пачаў з ім размаўляць. Сялянін Нікановіч, які здзіўляў усіх сабытым талентам жыцця, прыводзіў ніжэй знойдзеныя ў архівах дакументы. Спалэзьяме, што яны прыцягнулі увагу грамадскіх і, перш за ўсё, беларускіх мастацтвазнаўцаў. Магчыма, уладца аднавіць увес жыццёвы шлях Нікановіча і знясіці яго работы.

У пісьме віленскага генерал-губернатора Ф. Я. Мірковіча генерал-ад'ютанту А. А. Кавалеву ад 23 красавіка 1843 г. гаворыцца:

«Вама мільсці! У студзені месяца г.г. шатландскі дваранін Бовэ Сент-Клер, які жыў у Віленскай губерні даўрэ да майго ведама, што адлім волнаадукацыі сельскіх і пачынаюць вывільчы талент жыцця, што калі таленту яго даць належны кірунак, дык з яго выйдзе мастак геніяльна, які зробіць гонар Расіі. Таму Сент-Клер прасіць мяне прыняць яго пад маю асабістую апеку».

Гэта ўвабудаўла ў мяне цікавасць яго бацьчы, і я выпрабаваў яго з Вільні. Выбраўшы некалькі карцін з Берасцеўскай галерэі князя Вітгенштайна, я даручыў яму зняць з іх копіі ў асабістых маіх пакоях, каб саможму пераканацца ў яго мастацтвам.

Творы яго да такой ступені звадзілі не толькі мяне, але і ўсіх вядомых аматараў і звабужаў жыцця, што я не змог не прызнаць яго сапраўды заслужваючым дастаўлення яму сродкаў да вывучэння жыцця і сістэматычнаму шляхам...

Ім гэтага сялянца Осіп Манвель Нікановіч, ад роду яму 25 год, павадзім выдатных. Ураджэнец Гродзенскай губерні і павету, мястэчка Берастовічы. Ён быў прыгоным графіні Касцялюкоўскай, якая, паважуючы яго талент, дала яму адпущку 26 чэрвеня 1841 года...

Прыкладнае пры гэтым пісьме біяграфіі Шаўчэкі тлумачыць прычыны біяграфіі Шаўчэкі і хуткім пераходзе гэтага чалавеча ад маларнага да мастацкай кіравы, без усякага кіраўніцтва і дапамогі, сілай захалення і таленту.

Але далейшаму развіццю гэтага таленту, які падае бліскучы надзеі, жабрацтва яго ставіць непераладзімую перашкоду... Гэта падало мне думку звярнуцца да Васіля, каб прасілі мільсцівага заступніцтва Яго Імператарскай Воліасці гэтым чалавечым сапраўды абяцаючага быць вядомасцю Расіі і царства Гасудара імператара, за дазваленнем яго ўтрыманню для навучэння ў С.—Пецярбургскай Акадэміі мастацтваў...

А вось пісьмо Аляксандра Бовэ Сент-Клера віленскаму генерал-губернатару Мірковічу пра мастацтвазнаўцу О. М. Нікановічу:

«Пан генерал! Я асмелюся прасіць аб атцы малядлага сялянца, які праявіў выдатныя зольнасці ў

галіне жыцця. Гэта тым больш даўна, што ён ніколі не браў заняткаў па жыцця і малуюку Аляксандра, малонак яго чысты і правільны, а фарбы ён накладвае з прысцяры лёгкасцю, згадваючыся, калі так можна сказаць, аб скарэтых мастацтвах тамянінага светасцяна. Я лічу сваім абавязкам коротка расказаць пра шлях, па якому ён дасягнуў свайго роду дасканаласці...

Прыкладна шэсць год таму яздаў, калі я прыехаў у мястэчку маёй пачынаючы, я знаяшў там сына цесляра, які фарбаваў вады і даўкі ў касцёлах. Як я, так і мая жонка—аматар жыцця—мы намялі гэтага малядлага чалавеча, аднаго з час нашага духмясцянага знаходжэння ў Берастовічах рыхтаваў нам фарбы ў гэтым і было яго адзінае адукацыя. З таго часу ён упарта і многа працаваў, пераймаючы нас, ствараючы ўласныя копіі. Без усякай парад, без дапамогі і згахоўвання ён зняў копіі з усіх карцін, якіх знаходзіліся ў мястэчку маёй пачынаючы. У мінулы годзе я вярнуўся з Англіі, і быў здзіўлены падуномай прагрэсу гэтага юнака. Я лічу сваім абавязкам паведамаць аб гэтым Вашаму Праксавіцкаму і праць Вас звярнуць на яго увагу, аказавшы літасцева аякункства гэтым юнаку мастаку, які пад добрым кіраўніцтвам можа стаць геніем, славай Расіі.

Я бачыў перахаласныя сусветныя галерэі, а ў іх мастакоў, якіх сконілі цяжкасці іны ў сваёй рабоце дамагаліся вынікаў менш выдатных, больш пасрэдных, чым той чалавек, на якога я звяртаю Вашую увагу. Маю гонар і іны Аляксандр Бовэ Сент-Клер, Вільна, 28 студзеня 1843 г.»

А. СМІРНОУ.

НОВЫЯ КНИГИ

Вышлі з друку і паступілі ў продаж кнігі мастацкай, дзіцячай і музычнай літаратуры, выданыя Дзяржаўным выдавецтвам БССР.

С. Гаўрусёў. На грэбнях хваляў. Вершы. Паэма. Мастак Г. Кілічын. Тыраж 4 тыс. экз., стар. 120. Цана 1 руб. 70 кап.

Ніа Гіленіч. Правдзесне ідзе па зямлі. Вершы. Мастак А. Лісічэнка. Тыраж 4 тыс. экз., стар. 124. Цана 1 руб. 35 кап.

Аляксандр Лазянов. У паходзе і дома. Вершы і байкі. Мастак Л. Прагі. Тыраж 4 тыс. экз., стар. 108. Цана 1 руб. 10 кап.

Барыс Мікуцін. Выбранае. Прадмова Сяргея Грахоўскага. Мастак А. Сапелка. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 424. Цана 8 руб. 30 кап.

Васіль Матвусінаў. Зорны шлях. Вершы. Вокладка Л. Прагіна. Тыраж 4 тыс. экз., стар. 56. Цана 60 кап.

Узбекскія народныя казкі. Пераклад І. Сакалоўскага. Малюкі В. Вараўскага. Для сярэдняга ўзросту. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 240. Цана 4 руб. 35 кап.

Генадзі Шмань. Для забавы ўсё цікава. Вершы і казкі. Для малодшага ўзросту. Малюкі Л. Дубера. Тыраж 16 тыс. экз., стар. 72. Цана 1 руб. 15 кап.

Станіслаў Шумкевіч. Сарочы пераком. Малюкі А. Тычыны. Для дашкольнага і малодшага ўзросту. Тыраж 24 тыс. экз., стар. 36. Цана 60 кап.

Хведос Шынклер. Пётрык-завалатар. Аповесці. Малюкі П. Уладзіслава. Для сярэдняга ўзросту. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 92. Цана 2 руб. 40 кап.

Я. Габэў. Фантастычныя таямніцы. Для фартэп'яна. Мастак Б. Казлоўскі. Тыраж 1 тыс. экз., стар. 20. Цана 2 руб. 50 кап.

В. Л. Яфіміў. Элементарная тэорыя музыкі. Пад рэд. М. І. Адалава. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 168. Цана 4 руб. 75 кап.

У літаб'яднанні

Ужо год існуе літаратурнае аб'яднанне пры параўскай раённай газеце «Ленініскі шлях». Яно аб'ядноўвае 27 маладых літаратараў — людзей розных прафесій. Так, на літсатроніках газеты выступілі настаўнік Леанід Дуброўскі, калгаснік Сцяпан

Смурага, рабочы саўгаса Уладзімір Войнік, дзесяцікласнік Мікола Курлюк і іншыя.

Два разы ў месяц збіраюцца члены аб'яднання на пасяджэнні, на якіх абмяркоўваюць свае творы.

М. КАРПУК.

АСЕННЯЕ АПАВЯДАННЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

Адкуль такая думка і адкуль такое моцнае жаданне павярнуцца? Здалося—хтось паклаў руку на плячо і цісне ўсё болей і болей.

Здаў нечага завярнуліся. Нехта настольна прабраўся наперад, але гэта яму давалася з цяжкасцю. Усе заціхлі на хвілінку, спыніўшы свае размовы, пасля якіх пачаўся на няўмыслівага пасажыра, даводзіць яму, што да прыпынку далей і што амаль усё будзе ў выхадзе.

Яна ўгледзела Андрэя толькі тады, калі ён паступаў у шабуну да шэфара і падаў нейкі знак. Мусіць, прасіў спыніцца, бо малады шэфар, адварнуўшыся, паказаў два рады шыбыў і стаў сціпаць гол.

Яна не верыла сабе, і глядзела на Андрэя недарэмна і абрадавана. Набегла злагодка, што і ён не верыў яе прыходу, што, мусіць, бачыў яе і ў парку, і на тым прыпынку...

Але адразу заблыла на ўсё, калі са саістам і густым шыпеннем затармазіў аўтобус.

Яна бачыла,—бо сачыла цяпер толькі за ім,—як Андрэй кіком галавы паказаў: ёй трэба пачынаць і выйсці... Не прамяліваю ад яе і тое ледзь улоўнае вітанне, якое неслі бровы, што ўдарылі ў непрыкметнай усмешцы і прымусілі яе заківаць галавой і працягнуць наасустрач яму руку з сумачкай.

Нехта памагав ёй прысцігнаць да выхаду, нехта ўстаў па дарогу, добраўрачыліва жартаваў,—але яна не зваяжала на гэта.

Пэўна, яны, вышаўшы, не чулі, як бразнуў за ім ў аўтобусе заверы-крычкі, які ён, праразліва фіркуючы, врануў з месца і, нібы вырастаўшыся за паваротам шляху, пампаў у асеннюю далечыню, незде туды, на Вішэс.

Парог'е тут было даўно. Заходні стромкі схілі яго, дзе малады барозы змяшчаліся са стагоднімі соснамі, падаўшы да самай дарогі. Унізе рос жаловен, ладзавы вярэдка на вочы трапіліся алейшны. Вяршыня схілу выдалава голаў; можа, гэта было самае пачынае месца і на ім нічога не прылягло? Але там бледзілі верасы ў маладым целе: зірні—бо снер рэзкі выпаў.

На самай блізсай верасовай надворнай строіме высляса на старавескім камені-пастаме мускулістая, упарта і магутная фігура сплаханага ласа — жыхара беларускіх лесоў... Яго галіністыя ногі рагавалі адалек вершаліну старой каржывавай сасны, якая, многа год стоіць на выдме, не змягла крыжыці і цяпер губляла зялёнае ўбранне, агалючы разгатае, голае сучка...

Туды, далей, ішлі беразнікі, сплахонаны пер-

шымі паваямі восені і ад гэтага нейкі ўзрушэння. Яны ганарыліся залатым ўбраннем і, хто ведае, ці не з жалем пачыналі губляць яго, атрапаючы на адзіліва багаты і халодны ішманіч.

Спрадзвенная адалета восені — пішыня—жыла тут. Пішыня, нейкая мройная, калі чутна за паўвадзю, як каліс чысціць дзюбу аб перасоўваю яловую шышку, калі густая асенняя цяплыня ўжо напоеная свежасцю, валіпаінае што сама я пара адшуквае ў барэжнік яблыно-дзічку, выкапаш і перанесці пад хату ў гарод на вясновае прышыня...

Так забудзены адчуваў восені Андрэй... Ён захваліўся, глядзячы, як разгалістая каліна, абмыўшы свае адалек-чырван летнімі росамі, ірдае адалек бурштынны, схіліўшыся пад барозы; як сарокі—вясунны зімы, маляючы сваёй страткацішо на ўрадажыны рабінках, дзе ад ягад як гнецца сучка... Гэта іх корм у першыя халоды, незде туды, пад снежань, калі раптоўны марозы скуюць багалоты...

Толькі цяпер яны сымт ад лета і не кратуюць горку без марозу рабінку; але яны аглядаюць яе, бо аптаваюць і запамінаючы ячых адну багатую кармушку, якіх мінства ў прырозе.

Люда ведала, што Андрэй вырас у вёсцы, што ён тут свой, як птушка на пі; яму знаёмы і пахарылы сумнічкі, і вузь ты дуплатавы асіны, што мільгаюць чырынаю, бы хто ў квяцістай хусціне хоча схавалася за паваротам...

Яна так глядзела на ўсё, бома, першы раз у жыцці, глядзела вачамі Андрэя. Ён гарыў, ён алавядаў, і яго голас зачароўваў, як і багаче восені і прырозы. Яна забывала на тое, што трэба прыгладзіцца пад ногі, шукаць грыбоў, бо ў яе, як і ў яго, у руках быў папярывы машоку-сумка...

— Люда... Не раіс і не залзірай галаву... Грыбы ў нашым бок растуць пад нагамі, а не паверх лесу... І яе спыніў. Бо дзе-дзе, а тут я цябе з вока не сплунуць... Забудзіліць...

Ногі засталі па інезданнай дарозе паўз маўклівы і цёмны барэжнік, разгараючы шылькі і апалае лісце, якое тут багата пабіраў вечер і прыблізіў цяжкія асенія росы.

Першы баравік, які трапіўся ім, выклікаў радасць і смех. Бурз, зямляны, шведы да крамянасці, толькі што ад адалек, ён холадна нібы аяк ёй палыць.

Да самага пагор'я, аж устык з барэжнікам, падыходзіла поле—калгасны праціг жытнёвай азімы. Там за ім не зусім раскарчаваная высека была ўзарана—відна, пад маладым сасняк. Думка Андрэя ахопывала ў гэты час мінулае криво,